

DROBIŽ

Ob stoletnici rojstva Simona Jenka. Naš pogled na slovensko literarno preteklost se v precejšnji meri še danes ni otresel one primitivne rodoljubarsko-romantične usedline, ki je bila v naši nekdanji literarni kritiki in zgodovini izraz določenih socialnih in političnih okoliščin, v katerih se je moral majhen, politično usuznjen in ekonomsko slabo razvit narod boriti za svoje kulturno uveljavljenje. Slovensko malomeščanstvo preteklega časa, ki se je razvijalo v samostojen razred sila počasi in v znamenju stalne evropske perifernosti, je vrednotilo umetnost dejansko le kot eno izmed orožij v svojem narodnostnem boju, kot važno in predvsem mladini namenjeno vzgojno sredstvo. V skrajni utesnjenosti tedanjih družbenih, političnih in kulturnih odnosov na Slovenskem je bil takšen nacionalni utilitarizem nujen in razumljiv. V relacijah bleiweisovskega novičarstva in puritanske srboritosti kakega Luke Svetca-Podgorskega, ki je celó nedolžni Jenkovi poeziji očital nemoralnost, v relacijah budniškega bobnarstva Jovana Koseskega in odpadništva Karla Deschmanna (ki je strašilo dolga leta nad vsemi slovenskimi prizadevanji kakor usoden, mračen simbol), v relacijah trstenjakovskega znanstvenega diletantizma in nabožne literature kakega Hicingerja je nastala pri nas svojevrstna literarno kritična šablona, po kateri je moral biti vsak pesnik edinole vzgojitelj in vzornik v narodnostnem in moralnem oziru; tako se je tudi literarna zgodovina razvijala v stalnem pogrevanju konvencionalne, mrtve biografske sheme v zmislu Debevčevih „Vzorov in bojev“. Vzlic Stritarjevemu esteticizmu je postala ta šablona — kakor vse, kar je šablonskega — za dolgo dobo oficielen, šolski literarno zgodovinski in literarno kritični obrazec, ki je vladal z majhnimi popravki preko Glaserja vse

do Grafenauerja in od katerega smo pričeli odločno odstopati šele v najnovejšem času pri oceni nekaterih najvidnejših pojavov naše književne preteklosti (Prešeren, Levstik itd.). A njegova sugestija živi podtalno še danes. Če se znabiti res ne kaže aktivno, je vendarle pričujoča pasivno, namreč v dejstvu, da še nimamo svoje lastne razdalje do prenekaterega pojava iz naše književne zgodovine, da tiho sprejemamo preživele ocene, da se zadovoljujemo s ponavljanjem mrtvih, od starega nacionalnega utilitarizma navdahnjenih sodb in fraz, namesto da bi poiskali nov, kritičen, sociološko, estetsko in psihološko neoporečen in sodoben vidik.

Naivna moralistična idealizacija pesniških osebnosti, njih primitivna rodoljubarska in prosvetiteljska tipizacija, ki presoja pesnika le kot nositelja narodnostnih teženj — vse to so vzroki, da nas tudi Jenkov primer opozarja na potrebo korenite revizije našega odnosa do književnega dogajanja preteklih dni. Zakaj prav Jenko, naš prvi resnični lirik po Prešernu, je vse prej kakor pa brezkrvna, bleda vzorniška figura iz naše starejše literarne zgodovine. Vse, kar imamo pisanega o njem, se giblje v ozkih in nezadostnih mejah konvencionalne biografske obdelave, ki ne kaže niti pristnega, dejanskega človeka v vsej njegovi življenjski nazornosti, niti njegove umetnosti v zgodovinskem okviru določenih družbenih in časovnih pogojev. In vendar nam pričajo nekateri podatki, o katerih je doslej naša literarna zgodovina le sramežljivo šepetala in jih ni nikoli izkoristila, kakor bi zaslužili, da je bil Jenko ne navadno živa, izrazita in razgibana osebnost, da je bil resničen, nepotvorjen človek z vso tisto nujno in naravno dialektiko „dobrega“ in „zla“, s katero se v človekovi notranjosti bujno in polno izraža življenje. Od prve kritike v „Novi-

cah“ leta 1865. pa vse do Grafenauerja so Jenku očitali lascivnost; in vendar nam je danes tudi ta stran njegove poezije dokument neizumetničenega, celega človeka z dušo in telesom in nam govori o njem prepričevalneje in zgovorneje kakor pa monotonija ljubezenskih in rodoljubarskih stihov, ki so nastali po šabloni in so za nas že zdavnaj mrtvi in nesprejemljivi. Jenkova dunajska ljubezenska kriza, o kateri je bila naša literarna zgodovina zmeraj čuda skupih besedi, skriva mnogo psiholoških zanimivosti in podatkov, ki bi nam mogli brez dvoma človeško približati pesnikovo osebnost in s tem tudi njegovo delo.

Danes lahko doživljamo Jenkovo liriko po večini le zgodovinsko, komaj v nekaterih primerih tudi estetsko. Ali tudi to ni malo. Obstaja namreč neka posebna, glasbi najsorodnejša poezija, ki se je osvobodila vse retorične navlake in je izraz najprimarnejšega, golega čuvstva; to je tudi najtrajnejša vrsta pesniškega ustvarjanja. Takšna čista lirika v najdoslovnejšem pomenu besede so Li-tai-pojevi stih, je Goethejeva „Über allen Gipfeln ist Ruh’...“, so nekateri Verlaineovi stih, je Jesenjinova pesem o brezi. Tudi nekatere Jenkove pesmi. V nacionalno-vzgojni, puritanski, didaktični, modrijanski, patetični, neosebni, retorični in neokretni pesniški maniri, v kateri je pred Jenkom in po Prešernu pri nas usihala poezija, se je slovenska lirika z Jenkom znova povrnila k neprisiljeni človeški intimnosti. In najsi tudi ni bil Jenko ne mogočna ne olimpsko samonikla umetniška osebnost, spada njegova tiha, drobna lirična pesem med dogodke, ki pomenijo prelom v našem pesniškem ustvarjanju preteklega stoletja. In kolikor je vsak odklon od kakršnekoli konvencionalnosti zmerom, v vseh dobah in vseh odnosih pozitivno dejanje, je lirika Simona Jenka tudi iz današnje razdalje pozitiven pojav.

Ivo Brnčić.

Pisateljski kongresi in sodobna vprašanja. V nasprotju z razmerami pred svetovno vojno in celo v dobi povojne prosperitete se opaža v zadnjem času živahna organizacijska delavnost evropskih in ameriških pisateljev. Po velikem pisateljskem kongresu v Moskvi se je sestel 27. aprila 1935 v New Yorku prvi kongres ameriških pisateljev. Prisotnih je bilo okrog dve sto delegatov, med njimi 36 žensk in 21 zamorcev, dalje zastopniki Židov, Japoncev, nemških emigrantov itd. Na kongresu je bilo prečitanih okrog 30 referatov, ki so vzbujali živahne diskusije. Obravnavali so pretežno javna vprašanja, ki gibljejo dandanašnji svet. Beseda brezposelnost je bila referentom pogosteje na jeziku kakor beseda stil ali avtonomija umetnosti. Sklenjeno je bilo, da se ustanovi ameriška pisateljska liga, ki vstopi v Mednarodno zvezo revolucionarnih pisateljev. Pod vplivom gospodarske krize je politizacija slovstva očitno zajela tudi Ameriko.

Na majniškem mednarodnem kongresu PEN kluba v Barceloni so se takisto živo oglašala vprašanja, ki so v nekdanjih razmerah zanimala samo majhen del pisateljev. V ospredju diskusij je bilo predvsem vprašanje svobode pisatelja in slovstva. Medtem ko se je barcelonski kongres sukalo okoli akademičnih resolucij, je nudil mednarodni kongres pisateljev v Parizu dne 21. junija in naslednje dni izrazitejšo podobo pekočih nasprotstev današnjega sveta. Kongres je bil sklican z vabljivim geslom kulturne obrambe. „Glede na nevarnosti, ki prete kulturi v nekaterih državah,“ je stalo v vabilu, „so dali nekateri pisatelji pobudo za sklicanje kongresa, ki naj dožene sredstva za obrambo kulture...“

Pariškega kongresa so se udeležili bodisi osebno, bodisi s pismenimi izjavami številni svetovnoznanani pisatelji, med njimi Francozi A. Gide, H. Barbusse, J. Benda, Luc Durtain, Malraux, Bloch, a pismeno

Romain Rolland, V. Margueritte in drugi, izmed Nemcev aktivno Heinrich Mann, a pasivno Thomas Mann, dalje Angleža Huxley in Forster, Američan Waldo Frank, zastopnica Danske Karin Michaelisova, Rusi Ehrenburg, Aleksjej Tolsti itd. Ozračje na tem kongresu je bilo močno razgibano. Obramba kulture zahteva definicijo kulture, a tu so takoj trčili spiritualisti in materialisti. Medtem ko je lahko govoril spiritualist Julien Benda, niso smeli nastopiti zastopniki surrealistov, med njimi češki pesnik Vičeslav Nezval, kar je vzbudilo številne komentarje, tembolj, ker je kongres branil kulturo in svobodo, ki nikogar ne izključuje...

Iz številnih referatov lahko posnema-
mo, da so mnogi pisatelji znatno bolj
kakor o posebnih problemih literarnega
stvarjanja razpravljali o pravilnosti in
nepravilnosti marksističnih tez in celo o
problemih narodnega gospodarstva, teh-
nike, fizike, biologije, medicine. Očitno
je bilo stremenje prevladujoče skupine,
da pretvori kongres v manifestacijo za
„določeno“ kulturno koncepcijo. Vzlic
temu se zdi, da je bil kongres znatno
manj enostranski kakor uvodoma ome-
njeno ameriško zborovanje.

V jedro sodobne problematike je segel
znani filozof J. Benda s predavanjem o
literaturi in socializmu. (Izšlo v „Les
Nouvelles Littéraires“ dne 29. junija t. l.)
Benda se je kulturno-zgodovinsko in filo-
zofsko-zgodovinsko bavil z marksistično
koncepcijo literarne umetnosti. Skušal je
definirati zapadnjaško pojmovanje litera-
ture, vprašujoč komuniste, ali je njihovo
pojmovanje literature v načelu prelom z
zapadnjaško koncepcijo, ki sloni na pre-
pričanju o nezavisnosti intelektualne de-
javnosti od ekonomske dejavnosti? Okrog
Bendovega predavanja so se dolgo sukali
vešči debaterji. Vprašanje je kajpak osta-
lo nerešeno.

Problem pisateljeve svobode in njego-
vega odnosa do vladajoče družbe je tudi
na pariškem kongresu vznemirjal med-
narodno intelektualno elito. Kam lahko
pride nesvoboda, kaže primer emigran-
tov, ki so zapustili Nemčijo (ali ne bi
bilo dosledno, omeniti tudi še druge pi-
satelje emigrante, ki so bili takisto oro-
pani možnosti svobodnega izražanja?). Z
druge strani ograža svobodo utilitaristič-
no pretiravanje pisateljev, ki so se bolj
ali manj prostovoljno zvezali z vladajo-
čimi diktaturami in sedaj uganjajo ob-
sežno propagando v njihov prid. Zago-
vorniki svobode so spričo dandanašnjih
preočitnih „znamenj časa“ nekam elegič-
no poudarjali svoje stališče, ker vidijo v
sebi, kakor je napisal Leon Pierre-Quint
v „Les Nouvelles Littéraires“, „poslednje
predstavitelje smrti namenjene individua-
listične civilizacije — onemogle, a vendar
neomahljivo združene z demokratičnimi
načeli“. Zanje pa veljajo besede, ki jih
je takoj nato napisal Leon Pierre-Quint:
„Toda življenje se nikdar ne ustavi; ali
nismo po obdobju, ki so ga obvladovale
kolektivne sile, videli preporoda liberalne,
dasi očitno preobražene družbe?“

Pariški kongres je izzvenel odločno
protifašistično, v čemer se je pokazala
solidarnost do malega vseh udeležencev
pisateljev. Besede nazijevskega voditelja
Streicherja: „Če slišim besedo ‚kultura‘,
sežem po revolverju“, so bile napisane v
zborovalnici kongresa kot svarilo, in če
je sploh bilo treba obsoditi to očitno bar-
barstvo, ga je kongres enodušno obsodil.
Pokazalo se je še nekaj, in tu dajmo zo-
pet besedo Leonu Pierru-Quintu: „De-
legate teh različnih dežel je ogrevalo še
neko skupno čuvstvovanje: gotovost, da
taka izmenjava misli ne ostane nikdar
povsem brezplodna, dalje, da gospodar-
stvo lahko vsaj v nekaterih okolišnih
vpliva na družbo in jo podpomore v na-
predku, ter da civilizacija napreduje (tista
civilizacija, ki se je pričela komaj pred

nekaj tisočletji); naposled vera, da človek lahko postane boljši in popolnejši.“

Kakor ugotavlja eden izmed čeških udeležencev, arh. J. Krejcar (Přítomnost, 24. julija 1935) je kongres razočaral v tem, da prav za prav ni označil jasne poti za rešitev kulture. Rešitev je samo v svobodi kulturnega stvarjanja nezavisno od vseh diktatur in dogmatičnih omejitev, a zanjo je v današnjem svetu, ki trudoma išče pot iz goščave protislovij in nasprotstev, kaj malo razumevanja.

Ustanovljena je bila stalna mednarodna organizacija za obrambo kulture. Nje sedež je v Parizu. V častnem vodstvu so André Gide, H. Barbusse, Romain Rolland, Heinrich Mann, Thomas Mann, M. Gorkij, Forster, A. Huxley, B. Shaw, Sinclair Lewis, S. Lagerlöf in drugi. V posameznih deželah se ustanove posebne narodne organizacije.

B.

Ljubljanski Zvon bo prinesel v oktobrski številki pomembnejše govore s pariškega in moskovskega kongresa pisateljev.

Marinetti, član PEN kluba, mednarodne pacifistične organizacije pisateljev, je pozval vse italijanske kulturne delavce, da bi prijeli v Abesiniji za puške.

Henri Barbusse (* 1874 — † 1935). Iz Moskve je došla brzojavka, da je tam preminul veliki francoski pisatelj Henri Barbusse. Kako čudno naključje. Kraj njegove smrti je bil hkrati njegova zadnja in najvišja postaja, v kateri je ostrogledi socialistični borec za jasnost in nov red videl povečanje teženj in stremljenj vsega svojega življenja.

Z „Ognjem“ (Le Feu, journal d'un escouade, 1916) se je proslavil po vsem svetu, ki mu je šele tedaj poklonil vso pozornost. Pa kdo bi si mislil, da je ta neusmiljeni razkrinkovalec malika, ki mu je ime militarizem, začel svojo pisateljsko pot kot pesnik izredno sanjavih verzov

(Pleureuses), kakor so na primer ti: „Ču-tim sladkosti nekdanje; / tvoje srce v meni ihti; / skoro ne vem, ali so sanje, / pišem vrste jaz al jih ti... /“ Njegova poglobitna dela so: Pekel, Ogenj, Jasnost, Moč, Veriga, Povzdignjenje, Dejstva, 150 milijonov gradi nov svet, Jezus.

Že po takih naslovih sodeč, lahko prištevamo Barbussea med dediče Zolaja, čigar spominu se je oddolžil s toplo pisano monografijo o človeku vesti in srca v grdi Dreyfusovi aferi. Levičarsko usmerjen, je člen v verigi, ki veže Octavea Mirbeauja, Luciena Descavesa, Leona Wertha, Pierra Hampa, Henrija Poulaillesa, Jeana Richarda Blocha — izrazite borce proti tradiciji in klicarje prevratov.

Priznati pa je treba, da se Barbusse kot umetniški oblikovalec zelo odlikuje pred svojimi idejnimi vrstniki, ki po večini nimajo tako močnih umetniških potenc, kakor jih, recimo, izkazujejo politični konservativci (vzemimo samo Paula Claudela!).

Višek svoje izraznosti je dosegel Barbusse v „Ognju“. Vojna mu je bilo usodno doživetje. Njegov „Dnevnik desetnije“, kot se glasi podnaslov Ognja (poslovenil ga je A. Debeljak), je strašen protest proti krvavemu viharju, ki ga prav zdaj spet razni fašizmi skušajo opravičiti in celo povelečevati kot mistični ples dijonižičnega človeka. Kdor se preda prepričevalni sili tega človeško tako pretresljivega dela, ne bo mogel pritrditi Thomasu Mannu, ki vidi kot tipičen Nmec v te vrste leposlovni mojstrovini le produkt tako zvane Zivilisationsliteratur. „Ogenj“ je vizija, je resničnost pobrezmejena v sanjsko resnico, je povest o človeštvu, ki so ga samozvanci pahnili tako globoko, da je zatulila iz ponižanega človeka zverska duša in ta zverska duša je ubijala, razdirala, pepelila v znamenju mističnih idealov. Koliko je še, posebno dandanes — dvajset let po izidu Ognja! — obsedenec, ki se njih mišljenje ne razlikuje do-

sti od navdušenja tiste francoske gospe, ki sanjari o ofenzivi: „... Takle naskok mora biti krasen, ka-li? Vsi ti možje gredo kakor na slavnost... in vpijejo ‚Vive la France‘...“ V „Ognju“ je pisatelj razvil vso svojo umetniško potenco, kakor je ni ne prej ne pozneje več. „*Jasnina*“ je predvsem le propagandni roman, ki slavi neodoljivo moč in lepoto misli mednarodne solidarnosti. Še bolj zaostaja „*Povzdignjenje*“, ki naj bralca pridobi z medlo alegorijo: avijatik, ki se dviga v višave, predstavlja človeškega duha, ki se osvobaja vse tradicijske navlake. Ta preveč geometrična in površinska miselnost pa ne prepričuje. Pač pa so spet „*Dejstva*“ — zbornik novel in zgodb — vredna, da jih staviš v isto vrsto z „Ognjem“. To so grozotne slike divjanja belega terorja po raznih evropskih državah. Knjigo „*150 milijonov gradi nov svet*“ pa se je Barmilijonov gradi nov svet“ je posvetil „novemu življenju“, ki ga je pred svojo smrtjo dejanski zagledal.

Miran Jarc.

† Rado Železnik. V petek dne 7. maja t.l. je umrl član Narodnega gledališča v Ljubljani, igralec Rado Železnik. Bolehal je že skoraj od začetka letošnje sezone. Poslednjič je nastopil dne 3. maja v Krleževi drami „Gospoda Glembajevi“, v kateri je igral prav gotovo eno izmed najboljših svojih vlog — dr. Pubo Fabricija. Umrl je v svojem dva in štiridesetem letu — tik pred pripravami za pet in dvajsetletnico svojega igralskega dela. Igralskemu poklicu se je posvetil l. 1909., ko ga je Hinko Nučič povabil v svojo dramsko šolo. Pozneje je obiskoval še Ottovo šolo na Dunaju. Potem je bil angažiran na nekaterih nemških odrih. Med svetovno vojno je bil vojak. Ob prevratu je bil nekaj časa član ljubljanskega gledališča, nato je šel najprej v Osijek, odkoder se je napotil v Maribor in od tam spet nazaj v Ljubljano. Od

tukaj ga je „Združenje gledaliških igralcev“ poslalo za umetniškega vodjo v celjsko gledališče. Nato je šel še enkrat v Maribor, dokler ni leta 1928. prišel za stalno v Ljubljano. Pokojni Železnik je spadal po nekaterih svojih kreacijah med prve slovenske igralce. Poleg že omenjenega Puba Fabricija je treba spomniti na njegovo kreacijo dauphina Karla iz Shawove „Sv. Ivane“, na slušatelja filozofije Divičko iz „Okenca“ Scheinpflugove, na slikarja Aurela iz Krleževe „Lede“ itd. Železnik je štel v svoj igralski repertoar najrazličnejše vloge in je bil zaradi tega zelo uporaben igralec, kakršni so prav za prav redki. K. B.

Slovenska umetnostna šola v Ameriki. V Chicagu izhaja že štrinajsto leto „Mladinski list“, mesečnik za slovensko mladino v Ameriki. List objavlja prispevke v slovenščini in angleščini. V številki za marec je znani slovenski publicist Ivan Jontez objavil zanimiv članek o prvi in edini slovenski umetnostni šoli v Severni Ameriki. Na pobudo našega rojaka slikarja H. G. Peruška (ki se piše po angleško Prusheck) se je leta 1931. ustanovila ta šola pod pokroviteljstvom Slovenskega narodnega doma v Chicagu. Vodi jo vsa leta Perušek sam. Da je zamisel našla živahen odziv, kaže znatno zanimanje za šolo. V prvi letnik je bilo sprejetih kar 120 učencev, katere je razdelil vodja v tri razrede. Učenci so sami člani mladinskega oddelka Slovenske narodne podporne jednote, stari največ do 15 let. Vendar je njihovo število pričelo kmalu padati, tako da jih je letos v šoli le še trinajst, v starosti 10 do 14 let. Pouk se vrši vsako soboto popoldne v starem chicaškem Narodnem domu na St. Clair aveniji. Šola je doslej priredila štiri razstave, zadnji dve v prostorih velike Public Library. Razstavil je hkrati tudi vodja sam. Kritike v ameriških listih so bile zelo ugodne, nekateri časniki so ob-

javili celó reprodukcije razstavljenih otroških del. Učenci se uče risanja s svinčnikom in s pasteli, pa tudi slikanja z vodnimi barvami. Da šola ne donáša nobenih gmotnih koristi, menda ni treba posebe naglašati. Značilno pa je, da smatrajo ondotni Slovenci in njihove organizacije šolo za važen kulturni zavod, in jo tudi primerno podpirajo. „Mladinski list“ objavlja tudi reprodukcije štirih del mladih umetnostnih učencev. Doseženi uspehi so prav zadovoljivi. Mojstrov vpliv je seveda močno viden, dvoje del pa kaže, da imata mladi učenki lep prirojen talent. To sta Mariann Prusheck, stara 12 let, ki je narisala krepko dekorativno učinkujoče „Tovarne pri jezeru Erie“, in Sylvia Filipich, stara 14 let. — Če pomislimo, kakšne razmere vladajo na področju umetnostnega pouka mladine pri nas doma, moramo res občudovati idealnost in pogum prekmorskih rojakov, ki sredi težav in brig vsakdanje obupne borbe za obstanek občutijo še živo potrebo po umetnostni izobrazbi svojih otrok in ki to važno nalogo zaupajo svojemu najboljšemu mojstru-oblikovalcu. Spričo te dejavne ljubezni do svojega naroda in tesne povezanosti z njegovo kulturo je bližnji in kar neodvratni konec naših rojakov v ameriškem morju tembolj tragičen.

K. D.

Giovanni Papini: „La pietra infernale“. A cura di Piero Bargellini. „Morcelliana.“ Brescia. 1935.

Ko so se okoli božiča pojavili po oknih knjigarn veliki rdeči lepaki z besedami: „Il libro più atteso del giorno: „La pietra infernale“ di Giovanni Papini“, je večina bralcev res mislila, da bo izšel nov „Gog“. Šele pozneje se je zvedelo, da so samo razni bojeviti članki, ki jih je Papini že priobčil v reviji „Frontespizio“, katere urednik je kakor nalašč njegov prijatelj Piero Bargellini.

La pietra infernale je kamen, s katerim zdravniki izžigajo in kauterizirajo rane. Papini bi s to knjigo rad izžgal in kauteriziral dvoje ran, ki zaradi njih (po njegovem mnenju) trpi sodobna italijanska inteligenca in literatura: nemški idealizem in seksualni esteticizem.

Stari volk se je prelevil v kastriranega koštruna in hoče prav to, kar je v mladeniškem petelinstvu nekoč očital filozofu Croceju: ustvariti iz Italije zavod pridnih Janezkov, dobrih čitateljev „Frontespizia“, „Blažeka in Nežice v nedeljski šoli“ ter enako vznemirljivih knjig.

Med priobčenimi članki so značilni zadnji napad na Croceja ter smernice pisateljem, pesnikom in vzgojiteljem. Kritika je o tej knjigi, ki je izšla v začetku januarja, doslej dosledno molčala. Ugotoviti se pa dá tole: Papini se je izpisal. Vehemenci njegovega močnega, večkrat drastičnega sloga je zmanjkalo soka življenja in mladosti. Tolče po praznih sencah. Od vsega mu je ostala samo še trhla gorjača. Ko je izšla majhna knjižica njegovih kritik, ki jo je imenoval „Il sacco dell'Orco“ (Hudičeva vreča), mu je „Italia letteraria“ odgovorila s člankom, naslovljenim „L'Orco nell sacco“ (Hudič v vreči) ter je hotela s tem naznačiti to, kar danes vsa Italija misli o Papiniju: da je postal star, sterilen, onemogel in šablonski. St. Vuk.

Uredništvo je prejelo:

Rektorat
univerze kralja Aleksandra I.
v Ljubljani

Štev. 929/35

V Ljubljani, 29. avgusta 1935.

Velecenjeni gospod glavni urednik,

obstoja možnost, da bi se zopet razvila javna polemika o stavbnih načrtih za univerzitetno knjižnico. Taka polemika bi brez dvoma stvari samo škodovala, prav nič pa ne

bi koristila. Zato si dovoljuje gospod rektor prositi Vas, da bi blagovolili v Vašem cenjenem listu eventuelnim polemničnim člankom o zgradbi univerzitetne knjižnice odreči prostor.

Sprejmite, velecenjeni gospod glavni urednik, izraze mojega najodličnejega spoštovanja.

Po naročilu rektorja
v. d. sekretarja univerze:

L. S.

(Podpis.)

42 let med črkami. Skušnja uči, da se pisatelj po dokončanem rokopisu odmakne od svojega dela. Ko prejme prve stolpce, se mu nanovo približa. Šele tedaj zaživi pred njim podoba knjige, v kateri predstavljajo povezane črke obliko in misli pisateljevega stvarjenja. Prvi stolpci vzbujajo šele slutnje, kakšna bo knjiga, prava podoba pa nastaja, ko prične stavec lomiti. Takrat se besede, stavki čitajo drugače kakor prej v rokopisu in ko je knjiga dotiskana, presenečajo marsikdaj pisatelja lastne misli v novi obliki. Že samo ta tehnična dejstva so približala pisatelja delavcem, ki sede za strojem, popravljajo stolpce in lomijo. Sodobni pisatelj je doumel vrednote tehničnega dela in se je v svojem življenjskem in svetovnem nazoru povezal z delavcem, ki ustvarja resnične in dejanske, življenjske in kulturne dobrine. Pisatelju najbližja je knjiga, njen stavec in korektor najzvestejša družnika. Zato utegne malokdo tako ceniti ubijajoče in naporno stavčevo delo, kakor ga pisatelj, ki ima življenjske razglede.

Eden izmed teh tihih in delovnih soustvariteljev slovenske knjige, ki je bržkone dosedaj ena izmed edinih zanesljivi-

vih prič narodnega ponosa, je bil in bo Anton Štrekelj, čigar delo poznajo vsi pisatelji zadnjih generacij, predvsem sotrudniki Ljubljanskega Zvona. Dva in štirideset let je stal pri „regalu“, predsedal je dneve in noči pri korekturah, sestavljal je knjige z izšolanim okusom in nad vse vestnim očesom. Svojega dela ni opravljal samo s čebelično marljivostjo, v kateri se ni nikoli utrudil in je v vseh 42 letih le 20 dni zaradi bolezni prekinil delo, vršil ga je tudi z ljubeznijo do besede in poslednje črke. Marsikateri slovenski pisatelj mu je bil hvaležen za jezikovne nasvete in pomoč v slovnici, neštetim je prihranil očitke popadljivih kritikov, gladil je stavke v svincu, da so se prikupili očem in ušesu, celo Oton Župančič je vselej spoštljivo omenjal Štrekljevo znanje in vestnost. Zgodilo se je, da je neutrudljivi Štrekelj ponoči potrkal na okno, ker mu ni dala miru beseda, ki jo je drugi dan pritisnil stroj v knjigo. Ljubljčanici sicer niso na glasu med poznavalci slovenskega jezika, toda Štrekelj je bil izjema. Pleteršnika, Breznika in Koštiala je imel pri delu v mezinu, izvežbanemu očesu skoraj ni ušla nobena napaka. Za tem znanjem ni prav nič zaostajal okus, ki mu je pisatelj lahko mirno prepuščal notranjo obliko knjige.

Slovenski pisatelji, v prvi vrsti Zvonovi sotrudniki, ki se zavedajo pomembnosti in vrednot njegovega tehničnega dela in ki vedo, koliko je v knjigah stavkov, katerim je sedanjo obliko ustvaril stavec in korektor Anton Štrekelj, uvrščajo njegovo 42letno delo v kulturno kroniko.

Juš Kozak.